دەرچوون لە پەیمانی خوداو..
نوسینی / جەمال نوری

لەدایک بوونی مرۆڤێکی پاک لەرەحمی گەردووندا

تابووتی پەیمانی خودا. “تازەترین رۆمانی کوردیە لەم ساڵدا بلاوکرابێتەوەو بەزمانێکی هیجگار جیاواز لەهەموو ئەو ڕۆمانە کوردیانەی کەلەم سالانەدا بلاوکراونەتەوە. ئەم ڕۆمانە لەلایەن نووسەر سەلاح جەلالەوە نوسراوەو بلاوکراتەوە، کەلەسەر ئاستی زانکۆو ناوەندە ئەکادیمیەکانەوە خوێندنەوەی جدی بۆ کراوەو دەچێتە خانەی ڕۆمانێکی زانستی و تێگەیشتن لە زیرەکی دەستکردو گەڕان و پشکنینی نووسەر لەناو فەزای ئاڵۆزی گەردوون و کەشفکردنی ئەو کائینە ئاڵۆزو رامنەکراوەی کەپێی دەوترێت “مرۆڤ”. (سەلاح جەلال) وەک نوسەرێکی جدی لەڕێگای کەشفکردنی مرۆڤەوە لەو برسەی ئاڵۆزو داخراوانە دەدات کە ئەستاشی لەسەر بێ، هەموو ئەو ژانەرانەی مرۆڤ کاریی لەسەر کردووە وەک میتۆلۆژیاو ئەفسانەو زانستی فینۆمینۆلۆژیاو جیهانی میتافیزیک نەیانتوانیوە تەواوی کۆدەکانی فەلسەفەی مەرگ و ژیان بکەنەوە، کە سەلاح جەلال لە ڕۆمانی تابووتی پەیمانی خودا دا زۆر بەجوانی کاری لەسەر کردووەو توانیویەتی ئەو گرێ داخراوەیەی مەرگ بکاتەوە کە فەلسەفەکانی دنیای مرۆڤایەتی لە تەمتومان و مەدو جەزردا ن لەگەلیدا. “سەلاح جەلال “گرێ ئەو کوێرەیەی مەرگ لە چرکەساتی مەرگی هابیل بەدەستی قابیل ئاوەلا دەکات و ئازایانە وەک کەسێکی سەرکەش دەست دەبات تەرازووی گەردوون بەدیدگایەکی نوێوە سەنگ و پێوانەی مرۆڤەکان دادەرێژێتەوە بەو مەرجەی مرۆڤ خۆی بیەوێت بگەڕێت بەدوایی هەڵوەشانەوەی هاوکێشەی گەردوون یا دیزاینکردنەوەی مرۆڤ لەناو ئەو بوونەوەرانەی کەلە گەردووندا هەڵدەسوڕێنرێت. بەتایبەت لە جیهانی ئەمڕۆی تەکنەلۆژیاو ژیری دەستکرد کە هەژمەندی مرۆڤەکان پەراوێز دەخات و جوڵەو ئاراستەکردنی مرۆڤەکان لەقاڵب دەدات. نوسەری ڕۆمانەکە وەک مرۆڤێکی بێئاگا بەهەموو ئەو دیوارو تەنانەی فەزادا رەتدەبێ بۆ چنگ کەوتنی ئەو وەڵامانەی بەدرێژایی مێژووی مرۆڤایەتی بڤە بووە بە مرۆڤەکان .وەک لەناو هەموو دەقە ئاینە ئاسمانیەکاندا ڕوون نەکراونەتەوەو گەڕان بەدواشیدا لەخانەی تەکفیردا بینراوەتەوە کە کۆتایەکانی بۆ مەرگ هاتوە، ئالێرەوەیە نووسەر دەست بۆ مەرگ دەبات تا لە قوڵایی و تێگەیشتنی مەعریفیەوە شیکارو سەلماندن بۆ مەرگ

بکات کە لە ئێزێلەوە بۆ شاردنەوەی توانستەکانی مرۆڤ هاتۆتە بوون، هەموو دەقێك، تەنانەت ئەگەر هیچ خوێنەرێکی نەبێت، لە ساتی نووسیندا خوێنەر دەکاتە گریمانە. لە بنچینەدا نووسینی دەق بەبێ گریمانەکردنی خوێنەر مەحاڵە. بەم مانایە، دەق بەبێ خوێنەر بوونی نییە. خوێنەر هەمان «هاوڕێ»یەکە کە گوتاری نووسەر دەخوێنێتەوە. کەواتە، هەموو دەقێك پێشوەخت بۆ یەك هاوڕێ دەنووسرێت، و «هاوڕێیەتی» دەکاتە گریمانە؛ و چونکە نووسەر لە ساتی نووسینی دەقدا نازانێت خوێنەرەکەی کێیە، دوژمنە یا دۆست، فەزیلەتمەندە یا شەڕانگێز، خواپەرستە یا ئاتەئیست، ڕەشپێستە یا سپی پێست و هتد، هاوڕێیەتیی ئەو لەگەڵ خوێنەرەکەی، هاوڕێیەتییەکی ڕاستەقینە و فەزیلەتمەندە. نووسەری هەر دەق، هەر ڕۆمان و شیعرێك، تەنانەت دەقی زانستیش، بە دەربڕینی دێریدا، بانگەوازی «ئەی هاوڕێیانی من» دەکاتە پێشگریمانە، و دەقەکەی بەم بانگەوازە دەست پێ دەکات. لە ڕاستیدا، نووسەر لە هەر ڕستییەکی دەقدا، هاوڕێیەتی بۆ خوێنەرەکانی پێشنیار دەکات. بەڵام، بە باوەڕی دێریدا، هاوڕێیەتیی خوێنەر لەسەر «سوودمەندی» وەستاوە. بەم پێیە، ئەگەر نووسین بانگهێشتکردن بێت بۆ هاوڕێیەتی، کەواتە دەق بەرهەمی شکستی چاوەڕوانیی نووسەرە لە دۆزینەوەی هاوڕێیەکی ڕاستەقینە لە جیهانی دەرەوەدا. [illegible] .»* وەك بۆیە کە ئەگەری هاوڕێیەتی پاش غیاب و مەرگی هاوڕێ دێتە دی. ئازاری لەدەستدانی هاوڕێ ئەگەرەکانی هاوڕێیەتی دەکاتەوە. هاوڕێیەتی هاوکات هەڵگری دووری و نزیکی، حزوور و غیاب، جیایی و پێکەوەبوون، و قسەکردن و بێدەنگییە. بەر لە جیایی و لەدەستدانی هاوڕێ، دابڕان دەستی پێکردووە؛ دابڕانێك کە بە ڕێڕەوی قووڵبوونەوەی هاوڕێیەتیدا تۆپەڵ دەبێت. حزووری کەسێك بەردەوام دەبێت کە ڕووبەڕووی لەدەستدانی ببینەوە. ئەگەر، مانا و دەرکەوتنی هاوڕێیەتی هەرگیز بەدی نایێت، مەگەر ئەمەی کە مرۆڤ ڕووبەڕووی، وەك دێریدا دەڵێت، «پرسیارێکی برینتێکەر»، «پرسیارێك دەربارەی

برین» ببێتەوە. دێریدا دەڵێت: «هیچ هاوڕێیەتییەك بەبێ ئەگەری برین بوونی نییە.»*** هەموو هاوڕێیەتییەك كۆمەڵێك زەخم و برینی شاراوەیە. * تەنانەت دەتوانین بڵێین كە هەستی خوێندنەوە، هەوڵێكی ناوەكییە بۆ دۆزینەوەی هاوڕێ؛ هاوڕێی نووسەرێك كە، بەبێ ئەوەی كە بزانێت خوێنەرەكەی كێیە، لەگەڵ خوێنەردا هاوڕێیەتی دەكات* هەرلەبەر ئەمەشە نووسەر خۆی نەبەستوەتەوە بە كارەكتەرێكەوە، لەناو ڕۆمانەكەیدا بەڵكو لەلای گرانە ڕۆڵی كاراكتەر دیاری بكرێت، چون پێی وایە كەسایەتییەكانی ناو ڕۆمانەكەی لەیەك كەسایەتی و كاراكتەرێكدا وێنا ناكرێ بەڵكو پێویستی بە چەندین كاراكتەری جۆراو جۆر هەیە بۆ تەوزیفكردنی ڕۆلی كاراكتەرەكانی وەك كاراكتەری تەكنەلۆژی و بایەلۆژی و ئاسایی و نیوە مرۆڤ نیوە بونەوەر و تەنانەت جنۆكەو شەیاتینی .بەدیدەكرێت لەم ڕۆمانەدا ئەمەش بۆ خاڵێكی جیاكەرەوەی ئەم ڕۆمانە دادەنرێت لە ڕۆمانەكانی تر لە م سالانەی دوایدا كە نوسراون . بەئەوەی لە ئەندێشەو فیكرو مەعریفەی بیرو ئایدیای (سەلاح جەلال)تێبگەین لەڕێگای ڕۆمانەكانییەوە، ئەوا دەبێت خوێنەر پاشخانێكی فیكری و مەعریفی خۆی هەبێ تاوەكو لە دنیاو فەزای نوسینی (سەلاح جەلال) تێبگات بەتایبەتی بۆ تێگەیشتن لە ڕۆمانی (تابوتی پەیمانی خودا) سانا نییە ئەوەی بەر ئەم ڕۆمانە دەكەوێ بەتەواوی هەزمی ڕۆمانەكە بكات و بگاتە ئەوەی كە بزانێ نوسەری ئەم ڕۆمانە بەدوایی چیدا وێڵەو دەیەوێ لە ڕێگای كام وەلامی پرسێكی كەینونی و فەلەكی و بونیەوییەوە ئەو پرسیارە بوروژێنێت لەسەرەتاوە هەتاوەكو ئیستاشی لەسەر بێت مرۆڤایەتی نەیتوانیوە وەڵامی ئەو پرسیارە ی نوسەر (سەلاح جەلال)بداتەوە، دەربارەی گەردوون و بوون و فەلسەفەی مەرگ و ڕۆژی قیامەت و نوێبوونەوە لەم فەزایەی ئەستاماندا بەئەوەی بەتەواوی لە زمان و ئایدیای نوسەر تێبگەین بۆ نوسینی ئەم ڕۆمانەی دەبێ خوێنەر ئاگایی هەبێ لەسەر چونێتی و چەندێتی ئەم كەونەو هەسارەكان و ئەو یاسایەی بەشەوەیەكی تەكافوئی ئەم فەزایەی لێهاتوەتە بوون واتە دەبێ مەعریفەی فەلەكی و جوڵەو سوڕانەوە و كات و شوێن زانستی گەشە و هەڵكاریی و ریازیات تێبگەین، پاشان زانیاریمان هەبێ لەسەر زانستی میتۆلۆژیاو ئەفسانەو ڕۆڵی ئاینە ئاسمانییەكان لەسەر هزری مرۆڤ هەموو ئەمانە دەبنە زەخیرەیەكی دەوڵەمەند بۆ تێگەیشتنمان لە ڕۆمانی پەیمانی تابووتی خودا و فیكرو مەعریفەی پشتی ئەم ڕۆمانە تێبگەین سەلاح جەلال لەم ڕۆمانەیدا دەیەوێ پێمان بڵێت بەهۆی ئەم هەموو كێشمەكێش و ململانێ خوێناویانەی بەناوی دینەوە ئەنجام دراوە هیچ كام لەو كەسانەی شوێن كەوتەی ئاینە كان بوون. بەڕاستی بەدوای خودادا نەگەڕاون ، بۆیە نوسەر دەیەوێت بڵێت: مرۆڤایەتی تائێستا بەدوای

خـــودادا نەگۆڕاوە، خۆ ئەگەر بیەوێ بەدوای خـــودادا بگەڕێ دەبـێـــت بێتەوە سەر (زەردەشت و ئاهورام) کە مرۆڤ لەوەدا لەهەموو بوون و کەینـــونەی خۆی تێـــدەگات کە کتلەیەکە لەوگەردو گەردیلە هەوایـــی و خۆڵی و ئاگریی و ئاوەوە هاتۆتە بوون ڕۆمانی پەیمانی تابووتی خوددا کەلە مێژە بەشەریەت وێڵە بەدوایی ئەو تابووتەدا کە پەیمانی خـــودای تێـــدایە. بەتـــایبەت جولەکەکـــان بەجـــدی وێڵـــن بەدوای ئەم تابووتەدا، وە تەنانەت ئاینزاکانی تریش دەستیان بە سوچێکی ئەم تـــابووتەوە گرتـــوە تەنهـــا کـــورد نەبـێـــت کەوەک کەلارەیەک بەدەوری تابووتەکەوەیە کەلارەیەکە لەوەدا بەڵام خۆشبەختن کە دەستیان بە تابووتەکەوە نیە و توشی تاعوونی دەسەڵات و هێز و شەڕ نەبوون لەبەرئەوەی ئەو تابووتە تەنیا تاعوونە، سەلاح جەلال لە میانەی ئەم ڕۆمانەدا ئەوە ئاشکرا دەکات کە کۆمەڵگای مرۆڤایەتی توشی کێشەیەکی گەورە بۆتەوە کە بەدەستی خۆی بۆتە هۆی بە دەسەلاتکردنی خودی مرۆڤ. بەهۆی ئەو زیرەکی دەستکردەوە کە ڕۆبۆتەکان هەیانە و جێگای مرۆڤ دەگـــرنەوە بە جـــۆرێـــک کەئیـــتر شتێـــک نـــامێنێ بە مـــرۆڤ خۆی تیـــا بدۆزێتەوە، تەنیا ئەو مرۆڤە پاک و میهرەبانانە نەبێت کەدوورن لە رق و کینەو پیسی ،درووست بوونی مرۆڤێکی واش کاتێک ئەبێت کە دنیا زۆر شەڕ و ناخۆش بێت و ئەو مرۆڤە لەو ناخۆشیەوە هیوا و بریاری راست و جوان بدات و خۆی رووناکی بدۆزێتەوە و کامڵ بێت. لە کۆتایی رۆمـانەکەدا.کە جەمـاعەتی سـەر هەسـارەکەو جەمـاعەتی ئەراپلان کە چاودێری ئەکەن و بەدوای ئەو رۆحە پاکەوەن بەدوای ئەو فەتەناتەوەن کە درووست بێت بەو ئومێدەوەن کە مرۆڤێکی وا درووست بێت . ئەوەی مایەی گرنگی پێدانە نوسەر لەم رۆمانەدا بەجوانی ڕۆڵی کورو خاک و نیشتمانەکەشی بەجوانی وێناکردوە و پێمان دەڵێ:- کورد هەرگیز نابێتەوە بە کەلارە چونکە ئەو رەحمەی کە چوار پارچەی کوردستانە و مرۆڤـی لێ زاوە.،رەحمێکە کە مرۆڤێکـی جـوان و پـاک و رۆح بەرز ئەهێنێتە ژیـانەوە کە زۆر یەکتـر قبـوڵکردنی تیـایە و فرە رەنگە بوەتە ریچواڵەک کە مرۆڤایەتی تیایدا پاک ئەبێتەوە نەک پیس.

لەپاشکۆی ئەدەب و هونەری رۆژنامەی کوردستانی نوێ ژمارە 9486 لە رۆژی 18/8/2025دا بڵاوبۆتەوە.